

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการที่นำเอาภารกิจของกฎหมายอาญามาขยายผลดำเนินการในภาคปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาลราชทัณฑ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความร่วมมือและผลักดันเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญในการบริหารกระบวนการยุติธรรมคือการให้ประชาชนได้รับการพิจารณาได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม ทั้งจะเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าคดีความที่เกิดขึ้นจะได้รับการพิจารณา แก้ไขเยียวยาด้วยความยุติธรรม และรวดเร็ว โดยไม่สร้างภาระแก่ประชาชน กล่าวคือ จะต้องไม่มีอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การได้รับการพิจารณาคดี ทั้งในด้านระยะเวลาและค่าใช้จ่าย รวมถึงวิธีพิจารณาคดีของศาล จะต้องเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการสอบสวนโดยไม่คำนึงว่าจะมีการร้องทุกข์กล่าวโทษหรือไม่ และเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกรกระทำผิดกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเสมอ ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งป้องกันมิให้เกิดการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่รัฐและเมื่อดำเนินคดีแล้วจะยุติการดำเนินคดีไม่ได้ เพราะถือว่าคดีได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว ตามหลักเปลี่ยนแปลงมิได้ที่ถือเป็นหลักประกันของหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย พิจารณาแนวคิด ในทางทฤษฎีทางอาญา แล้วจะพบว่าหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเป็นทำนองเดียวกับความคิด ในทฤษฎีแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

สำหรับการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล ซึ่งในแต่ละรัฐนำมาปรับใช้ภายใต้หลักการที่ว่า “พยานบุคคลจะไม่ให้การโดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตรายหรือการตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา” นอกจากนั้นยังมีการศึกษาความผิดมูลฐานที่นำไปสู่การนำมามาตรการคุ้มครองพยานมาใช้ เพราะพยานบุคคลถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในคดีอาญาและที่สำคัญถือว่าเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์และข้อเท็จจริงในคดีนั้น ๆ เช่นนี้เมื่อมีความสำคัญต่อคดีมากเท่าไรก็มีโอกาสที่จะถูกข่มขู่ คุกคาม หรือทำร้ายมากเท่านั้นเนื่องจากเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่อาจพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด การคุ้มครองพยานถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาความจริง ซึ่งสามารถสร้างความยุติธรรมให้กับสังคม การคุ้มครองพยานจึงมีสำคัญ หากมีการคุ้มครองพยานที่ดีและทำให้พยานเชื่อมั่นในความปลอดภัยของตน จะช่วยส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมของไทยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองพยานดังกล่าวข้างต้นนั้น จึงเห็นได้ว่า พยานถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา แต่จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการดังที่ได้มีการวิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 4 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การคุ้มครองพยานตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังขาดความสมบูรณ์ในกรณีประเด็นเรื่องความยินยอม ผลการศึกษาพบว่า มาตรา 6 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย ซึ่งในประเด็นเรื่องความยินยอมนั้น ควรเพิ่มบทบัญญัติให้บุคคลอื่นใดที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับตัวพยานนอกจากตัวพยานให้ความยินยอมแทนได้ ประกอบด้วยบุคคลใกล้ชิดพยานไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่อาจได้รับผลกระทบต่อการที่พยานจะมาให้การเป็นพยานหรือพยานร้องขอต่อเจ้าพนักงานให้ความคุ้มครอง

2) การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ผลการศึกษาพบว่า มาตรการการคุ้มครองพยานตามมาตรา 8 (6) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้พยานในคดีอาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ โดยเฉพาะในคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัตินี้ได้เปิดช่องไว้ให้สำนักงานคุ้มครองพยานสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้คุ้มครองพยานในคดีนี้ได้ ดังนั้น ในกรณีนี้จึงเห็นควรให้มีการกำหนดให้ชัดเจนว่าดุลพินิจในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษหมายถึงกรณีใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดกรณีการใช้อำนาจในทางที่มิชอบขึ้น

3) คำตอบแทน ขั้นตอนและวิธีการเบิกจ่ายตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ผลการศึกษาพบว่า กำหนดให้การจ่ายค่าตอบแทนให้เป็นไปตามระเบียบที่ กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ส่งผลให้เกิดความล่าช้า เพราะพยาน บางกลุ่มที่มีฐานะไม่มีทุนทรัพย์ นอกจากนั้นต้องแบกรับในเรื่องการนำเงินส่วนตัวสำรองจ่ายไปก่อนและ ค่อยเบิกคืนในภายหลัง ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งหากจะให้เกิดการร่วมมือในการเป็นพยาน และทำให้ระบบการสืบพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรจะให้ค่าตอบแทน แก่พยานตามความเป็นจริงและควรจ่ายทันทีเมื่อพยานนั้น ได้มีการทำหน้าที่เป็นพยานอย่างเสร็จ สมบูรณ์ตามหน้าที่แล้ว

ในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เครือรัฐออสเตรเลีย ให้ความสำคัญในเรื่องของการคุ้มครอง พยาน ทั้งในเรื่องของการจัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคล จัดหาที่อยู่ให้เป็นการ ชั่วคราว (Temporary Housing) เพื่อความคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัว จัดให้มีการขนย้าย เครื่องเรือนและเครื่องใช้ของพยานและครอบครัวจากที่อยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่ จัดเงินอุดหนุนเพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยานและครอบครัวตามความจำเป็น ให้ความช่วยเหลือพยานให้ได้มีงาน ทำเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวในสถานที่อยู่ใหม่ จัดให้มีการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อ เป็นการสนับสนุนให้พยาน และครอบครัวสามารถที่จะหาเลี้ยงชีพตนเองได้ ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ ล่วงรู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่ เปิดเผยถึงตัวบุคคล หรือชื่อเดิมของพยาน และครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้ยกเว้นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีสิทธิเปิดเผยถึงชื่อ และ ตัวคนดั้งเดิมของพยาน ถ้าต่อมาภายหลังพยานนั้นถูกสอบสวนหรือถูกจับข้อหาว่าได้กระทำความผิด อาญาร้ายแรง

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นที่มาของการเสนอแนะแนวทางในการ แก้ไขปัญหา

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในบทที่ 2 และบทที่ 3 ตลอดจนผลการวิเคราะห์ในบทที่ 4 ผู้เขียนเห็นควรเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครอง พยานในคดีอาญา ดังนี้

1) เนื่องจากการคุ้มครองพยานตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังขาดความสมบูรณ์ในกรณีประเด็นเรื่องความยินยอม ที่บัญญัติว่า “กรณีจำเป็นจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย” ซึ่งในประเด็นนี้คำว่า “ความยินยอม” ควรจะมีหลักเกณฑ์อย่างไร และหมายความรวมถึงบุคคลใดบ้างนั้น

ในประเด็นนี้เห็นควรเสนอให้มีการเพิ่มบทบัญญัติว่า ให้บุคคลอื่นใดที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับนอกจากตัวพยานให้ความยินยอมแทนได้ และควรมีคำนิยามคำว่า “บุคคลใกล้ชิดพยาน” นอกจากสามีภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานแล้วให้หมายความถึงบุคคลที่อาจได้รับผลกระทบต่อการที่พยานจะมาให้การเป็นพยานหรือพยานร้องขอต่อเจ้าพนักงานให้ความคุ้มครอง

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8 (6) บัญญัติว่า “พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษ (6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน” ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเปิดช่องไว้ให้สำนักงานคุ้มครองพยานสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้คุ้มครองพยานในคดีนี้ได้ ในกรณีด้วยเหตุว่าการใช้ดุลพินิจหรือมุมมองของแต่ละฝ่ายอาจมีความเห็นแตกต่างกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ควรให้ความคุ้มครอง แต่อีกฝ่ายกลับมีความเห็นในทางตรงกันข้าม เช่นนี้ หากปล่อยให้มีการใช้ดุลพินิจอาจนำมาสู่ปัญหาในเรื่องการตีความว่าควรหรือไม่ควรคุ้มครอง

ดังนั้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนว่าคดีใดบ้างที่ควรใช้มาตราพิเศษในการคุ้มครองพยาน

3) กำหนดให้การจ่ายค่าตอบแทนให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ซึ่งหากพิจารณาแล้วพบว่าต้องเป็นไปตามกระบวนการขั้นตอนการเบิกจ่ายตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด เช่นนี้อาจส่งผลให้เกิดความล่าช้า และพยานบางกลุ่มที่มีฐานะยากจนหรือไม่พร้อมในเรื่องของทุนทรัพย์ไม่ยอมให้การเป็นพยาน เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้ว ในบางกรณีอาจต้องแบกรับในเรื่องการนำเงินส่วนตัวสำรองจ่ายไปก่อนและค่อยเบิกคืนในภายหลัง

ดังนั้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อให้เกิดการร่วมมือในการเป็นพยานและทำให้ระบบการสืบพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรจะให้ค่าตอบแทนแก่พยานตามความเป็นจริงและควรจ่ายทันทีเมื่อพยานนั้นได้มีการทำหน้าที่เป็นพยานอย่างเสร็จสมบูรณ์ตามหน้าที่แล้ว

สืบเนื่องจากประเด็นที่ 1) – 3) จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองพยานถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าจะมีสำนักงานคุ้มครองพยานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา อย่างไรก็ตาม ด้วยการทำหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว ต้องดูแลพยานในคดีอาญาหลายคดี อาจทำให้ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ซึ่งในประเด็นนี้นั้นหากภาครัฐได้มีการร่วมมือกับภาคเอกชน (ภาคเอกชนนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีระบบการดำเนินการที่รวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินการของภาครัฐ) ก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมา เพื่อรับการร้องเรียนขอความช่วยเหลือในเรื่องความไม่เป็นธรรม หรือการไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมในฐานะที่เป็นพยานย่อมจะส่งผลให้บุคคลที่เป็นพยานอยากมาทำหน้าที่หรือให้การเป็นพยานในคดีอาญามากขึ้น และส่งผลให้คดีอาญาสามารถหาหลักฐานและข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และปิดคดีได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย